

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОГРАМА РАДА

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.cerbrinet.org.ua

ІнфоЦентр

**Огляд іноземного досвіду
законодавчого регулювання інституту
бізнес-омбудсмена, особливості
статусу бізнес-омбудсмена, його права
та гарантії діяльності**

Інформаційна довідка, підготовлена
Європейським інформаційно-
дослідницьким центром на запит
народного депутата України

США

ОМБУДСМЕН З МАЛОГО БІЗНЕСУ В США. В США при офісі Національного Омбудсмена функціонує Адміністрація Малого Бізнесу (U.S. Small Business Administration)¹. Представники малого бізнесу можуть звернутися до цієї організації у разі нарахування щодо них надмірних штрафів, пеней, або недобросовісних дій федеральних регулюючих органів. Також у офісі Національного Омбудсмена малому підприємцю допоможуть у разі повторних та необґрунтованих перевірок, ревізій та розслідувань з боку регулюючих органів.

Для забезпечення безпристрасного та неупередженого вирішення поставлених завдань Офіс Національного Омбудсмена працює віддалено та направляє відповідні запити для отримання справедливого рішення на високому рівні, в тому числі в Уряді. Метою діяльності Національного Омбудсмена, і, зокрема Адміністрації Малого Бізнесу при його офісі є зниження навантаження регулювання на малий бізнес та допомога у досягнення успіху малими підприємствами.

Конгрес створив Офіс Національного Омбудсмена в 1996 році на виконання Закону «Про коректне регулювання діяльності малого бізнесу» (SBREFA). Цей нормативний акт гарантує, що підприємства, малі державні організації та невеликі некомерційні організації, що відчують несправедливі регулюючі дії органів федеральних агентств мають можливість оскаржити та прокоментувати такі дії. Малий бізнес може розраховувати, що висловлення скарг буде почуте у федеральних агентствах, а також на розширення своїх прав на високому рівні та об'єктивний аналіз регуляторних рішень відповідних відомств.

Національний Омбудсмен може допомогти, коли мале підприємство, некомерційна організація або невеликий орган державної влади (до відповідальності якого входить до 50 000 населення) має скаргу на федеральне агентство або федеральний регулюючий орган.

Національний Омбудсмен щорічно повідомляє Конгресу про те, як федеральні агентства працюють з малими підприємствами, які вони регулюють. Кожна установа оцінюється на предмет своєчасності та якості відповіді на запити про поточні невеликі проблеми малого бізнесу з приводу дотримання нормативних вимог та правозастосування.

Крім того, Національний Омбудсмен координує діяльність 10 регіональних регулюючих рад справедливості, які допомагають малому бізнесу отримати доступ до ресурсів Національного Омбудсмена.

---

¹ <https://www.sba.gov/ombudsman/spotlight>

Федеральні агентства повинні розробляти нову політику для скорочення, а при певних обставинах, відмову від цивільної відповідальності за порушення нормативних вимог малим бізнесом.

Однак малий бізнес повинен продовжувати відстоювання своїх інтересів у суперечках із федеральними агентствами паралельно із зверненням до Національного Омбудсмена та його наступною роботою із захисту малого бізнесу на високому рівні.

Згідно із Законом «Про допомогу у веденні справ» від 2002 року (SBPRA), необхідно, щоб кожен федеральний орган створив точку доступу малого бізнесу до відповідного регулюючого органу. Крім того, вимагається публікація в мережі Інтернет списку ресурсів, якими розпоряджається відповідний федеральний орган для підтримки малого бізнесу.

Витяг із Закону «Про коректне регулювання діяльності малого бізнесу» (SBREFA)²

Цей Закон підписаний президентом Біллом Клінтоном 29 березня 1996 року і передбачає нові можливості для малого бізнесу та забезпечення його доступу до федеральної нормативно-правової бази.

Закон дозволяє малому бізнесу:

- мати більший вплив на розробку нормативних положень;
- отримувати додаткову допомогу з виконання федеральних правил;
- отримувати нові механізми вирішення виконавчих дій федеральними

установами.

Участь малого бізнесу у розробці нормативно-правових положень. Найбільш важливим механізмом впливу малого бізнесу на розвиток федеральних нормативних актів є Закон «Про гнучке регулювання» (SBA) від 1980 року. Згідно із Законом федеральні установи мають виконати заходи для отримання даних від значної кількості малих підприємств з економічної ефективності нових правил та вимог. Крім того, федеральні агентства мають визначити альтернативні підходи до регулювання для малого бізнесу, невеликих органів влади та некомерційних організацій.

Згідно із Законом «Про коректне регулювання діяльності малого бізнесу» (SBREFA) дозволяється в судовому порядку оскаржувати дії федеральних агентств на відповідність вимогам Закону «Про гнучке регулювання».

У випадку, коли малий бізнес не може досягнути впливу на розвиток законотворення згідно із Законом «Про гнучке регулювання», він може звернутися до Суду.

В судовому порядку розглядаються наступні питання:

---

² <https://www.sba.gov/advocacy/summary-sbrefa>

- кінцевий регламентаційний аналіз гнучкості, включно із зусиллями агентства для оцінки альтернативних підходів до регулювання та причин для їх прийняття або відхилення;
- умови агентства зі збору зауважень від суб'єктів малого бізнесу за допомогою різних механізмів;
- рішення агентства щодо підтвердження незначного впливу на значну кількість малих підприємств шляхом прийняття нових правил та причин для проведення сертифікації.

Закон 1996 року оновлює вимоги кінцевого аналізу регулятивної гнучкості, включно із описом кроків федерального агентства для мінімізації економічного впливу на суб'єктів малого підприємництва.

Закон «Про коректне регулювання діяльності малого бізнесу» вимагає додаткових кроків від Агентства з охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки праці із розробки нормативно-правових актів. При цьому розроблені правила повинні бути опубліковані, а федеральне Агентство повинно підтримувати зв'язок із малим бізнесом через Адміністрацію Малого бізнесу.

Якщо очікується, що пропозиція із введення нових норм та правил матиме значний вплив на велику кількість суб'єктів малого бізнесу, тоді федеральне агентство повинне створити групу із співробітників агентства, управління по зв'язкам із громадськістю, управління з питань керування бюджетом та розглянути проект рішення. Агентство виконує аналіз проекту рішення на відповідність Закону «Про гнучке регулювання».

Крім того, ця група повинна збирати поради від представників малого бізнесу і представити звіт агенту протягом 60 днів з моменту створення групи. Потім агентство розглядає звіт, вносить відповідні зміни до правил і публікує запропоноване правило зі звітом про діяльність групи.

Згідно із Законом «Про коректне регулювання діяльності малого бізнесу» передбачений огляд Конгресом нормативних актів федеральних агентств. Перед тим, як будь-яке правило набирає чинності, органи зобов'язані направити правило Конгресу для розгляду. Основні правила – це ті, які мають вплив на економіку, промисловість, уряд і споживачів, або ті, що впливають на конкуренцію, продуктивність праці або міжнародну торгівлю. Основні правила не можуть набрати чинності, до кінця розгляду конгресменами. На рішення Конгресменів може накладати вето Президент. Конгрес може отримати до 60 днів сесії для розгляду та застосування різних механізмів затримки реалізації рішення.

Федеральні установи мають публікувати керівні документи дотримання всіх правил, які мають значний вплив на малий бізнес. Ці керівні документи мають бути написані достатньо просто для того, щоб суб'єкти малого бізнесу могли зрозуміти, як досягти відповідності поставленим вимогам.

Федеральні агентства зобов'язані створити систему адресації запитів відповідності від малого бізнесу. Будь-який запит буде розглядатися агентством як доказ обґрунтованості запропонованих штрафів, пеней або збитків, нарахованих малому підприємству.

Згідно із Законом, передбачається створення Центрів розвитку малого бізнесу, які будуть використовуватися в якості відправної точки для розподілу відповідної допомоги малому бізнесу.

Закон «Про коректне регулювання діяльності малого бізнесу» регламентує процес розгляду скарг, при цьому малі підприємства мають зареєструвати скаргу з приводу примусових дій в Адміністрації Малого Бізнесу або в Регіональній Раді регулювання малого бізнесу.

Австралія

Омбудсмен з питань Малого Бізнесу та Сімейного Підприємництва Австралії (The Australian Small Business and Family Enterprise Ombudsman³) розпочав свою діяльність 11 березня 2016 року. Омбудсмен замінив колишній Офіс Комісара з питань Малого Бізнесу Австралії. **Підпорядковується** Міністерству з питань Малого Бізнесу.

Роль омбудсмена полягає в наступному:

- Захищати права малого бізнесу та сімейного підприємництва;
- Забезпечувати доступ до послуг з оскарження рішень, надання допомоги бізнесу з вирішення спорів, таким чином не вдаючись до дорогих судових процесів;
- Підтверджувати те, що політика уряду бере до уваги потреби малого бізнесу і сімейного підприємництва.

Діяльність Австралійського Омбудсмена з питань Малого Бізнесу та Сімейного Підприємництва регулюється такими законами:

---

³ The Australian Small Business and Family Enterprise Ombudsman [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.asbfeo.gov.au> .

❖ Закон 2015 про Австралійського Омбудсмена з питань Малого Бізнесу та Сімейного Підприємництва⁴;

❖ Закон 2015 про Австралійського Омбудсмена з питань Малого Бізнесу та Сімейного Підприємництва (Важливі і перехідні положення).

Відповідно до Закону під малим підприємством мається на увазі підприємство, кількість працівників якого не перевищує **100 працівників**, а дохід за попередній рік складає не більше **5 млн. \$**.

Функції омбудсмена:

- Виступати на підтримку малого бізнесу та сімейного підприємництва відповідно до закону, політики та практики (**адвокатська функція**);
- Надавати допомогу щодо відповідних дій (**функція допомоги**);
- Виконувати будь-які інші функції, покладені на омбудсмена законом чи законодавчими інструментами.

Адвокатська функція включає:

- ✚ Виявлення проблем діяльності малого бізнесу та сімейного підприємства, що є наслідком відповідного законодавства, політики, практики;
- ✚ Проведення досліджень та надсилання запитів за власною ініціативою омбудсмена щодо відповідного законодавства, політики, практики;
- ✚ Розслідування питань за вказівкою Міністра;
- ✚ Консультування Міністра з питань, які входять до компетенції омбудсмена;
- ✚ Спільно працювати, наскільки це можливо, з відповідними органами Співдружності, штатів і територій для розробки національних стратегій щодо законодавства, політики і практики, які впливають або можуть вплинути на малий бізнес та сімейне підприємство;
- ✚ Надання інформації, внесення подання чи рекомендацій, внесення вкладу в проведення досліджень до відповідного законодавства, політики і практики;
- ✚ Розгляд пропозицій щодо відповідного законодавства, політики, практики та надання порад Міністру відповідно до пропозицій такого роду;
- ✚ Просування найкращих практик у взаємодії з малим бізнесом та сімейним підприємством.

Функція допомоги включає (assistance function):

---

⁴ Australian Small Business and Family Enterprise Ombudsman Act 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2015A00123>.

– Реагування на прохання про надання допомоги щодо відповідних дій представникам малого бізнесу та сімейного підприємства, в тому числі шляхом надсилання запитів до інших установ Співдружності, штатів, територій або співпраці з установами Співдружності, штатів, територій з метою надання допомоги;

– Надання допомоги у вирішенні спорів. Омбудсмен може рекомендувати альтернативний спосіб вирішення спорів, що виникають між представниками малого бізнесу та малого підприємства з іншими органами.

Щорічний звіт, підготовлений департаментом і наданий Міністру, повинен включати:

- 1) Кількість та назви доповідей, опублікованих Міністром;
- 2) Види національних стратегій щодо законодавства, політики, практики, які впливають або можуть вплинути на малий бізнес та сімейне підприємство, розроблені протягом звітного періоду;
- 3) Кількість та тематика запитів, щодо яких омбудсмен зробив подання, рекомендації або інші внески протягом звітного періоду;
- 4) Кількість пропозицій щодо відповідного законодавства, політики і практики, що омбудсмен розглядав протягом звітного періоду;
- 5) Види діяльності, що були здійснені з метою просування кращих практик;
- 6) Кількість відвідувань веб-сайту Омбудсмена протягом звітного періоду;
- 7) Кількість запитів про допомогу, які були адресовані омбудсмену та їх конкретний опис;
- 8) Кількість та вид запитів про допомогу, що передані іншим установам Співдружності, штатів та територій;
- 9) Кількість та вид запитів про допомогу, що були вирішені у процесі співпраці з установами Співдружності, штатів та територій;
- 10) Кількість та вид запитів про допомогу, відповідно до яких омбудсмен рекомендував альтернативний спосіб вирішення спору.

Омбудсмен не може займатися будь-якою оплачуваною роботою, що не входить до посадових обов'язків омбудсмена, без схвалення Міністра.

Омбудсмен готує та подає Міністру **щоквартальні звіти**, до яких входить:

- Інформація стосовно проведених протягом кварталу досліджень та розслідувань;
- Повідомлення щодо впливу відповідного законодавства, політики, практики на діяльність малого бізнесу та сімейного підприємства з обґрунтуванням.

Звіт подається на протязом 20 робочих днів після закінчення кварталу.

Омбудсмен може в будь-який час надати Міністру звіт, що стосується досліджень впливу законодавства, політики, практики та готує звіти на запит Міністра.

Грузія

Бізнес-Омбудсмен Грузії замінив Податкового Омбудсмена. Після прийняття Закону про Бізнес-Омбудсмена Грузії, Податковий Омбудсмен, заступник Податкового Омбудсмена, персонал офісу призначаються на посади Бізнес-Омбудсмена, заступника Бізнес-Омбудсмена та персоналу офісу Бізнес-Омбудсмена.

Закон про Бізнес-Омбудсмена Грузії⁵ - закон визначає повноваження, основні принципи та форми діяльності Бізнес-Омбудсмена Грузії. Закон покликаний сприяти захисту прав і узаконенню інтересів, пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності осіб, які перебувають на території Грузії. Закон прийнятий **в травні 2015 року.**

Основні принципи діяльності Бізнес-Омбудсмена:

- 1) Бізнес-Омбудсмен повинен бути незалежний у здійсненні своїх повноважень. Будь-який вплив чи втручання в діяльність омбудсмена забороняється;
- 2) Бізнес-Омбудсмен у своїй діяльності повинен керуватися принципами справедливості, об'єктивності, неупередженості та законності;
- 3) При розгляді заявки Бізнес-Омбудсмен повинен займати нейтральне положення;
- 4) Бізнес-Омбудсмен повинен спробувати досягти консенсусу шляхом підтримки справедливого балансу між інтересами сторін;
- 5) Бізнес-Омбудсмен має право не свідчити про факти, які він розкрив. Бізнес-омбудсмен залишає за собою це право навіть після припинення своїх повноважень.

Бізнес-Омбудсменом може бути громадянин Грузії, який має вищу юридичну чи економічну освіту. Бізнес-Омбудсмен призначається прем'єр-міністром Грузії за погодженням з Головою Парламенту Грузії.

Види діяльності, несумісні з позицією Бізнес-Омбудсмена:

---

⁵ LAW OF GEORGIA ON THE BUSINESS OMBUDSMAN OF GEORGIA [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2860205> .

- Бізнес-Омбудсмен не має права займатися будь-якою іншою діяльністю, крім наукової, педагогічної та викладацької;
- Бізнес-Омбудсмен не має права бути членом чи брати участь у діяльності будь-якої політичної партії;
- Бізнес-омбудсмен зобов'язаний припинити будь-яку діяльність, несумісну з позицією бізнес-омбудсмена протягом 10 днів після його призначення.

Повноваження Бізнес-Омбудсмена:

➤ Бізнес-Омбудсмен здійснює нагляд за захистом прав та законних інтересів, пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності осіб на території Грузії та виявлення порушень цих прав та законних інтересів і сприяти відновленню порушених прав осіб.

➤ Бізнес-Омбудсмен захищає права та законні інтереси осіб, що займаються підприємницькою діяльністю шляхом:

- реагування на індивідуальні та спільні заяви;
- виявлення недоліків у законодавстві Грузії та на практиці;
- проведення інформаційно-консультативної діяльності.

➤ Відповідно до сфери своїх повноважень омбудсмен має право:

+ запитувати та отримувати інформацію/документи від адміністративних органів, у випадках, передбачених законодавством Грузії і відповідно до встановлених правил;

+ укладати угоди з адміністративними органами з метою обміну інформацією/документами та з питань співробітництва;

+ звертатися до професіоналів, наукових та навчальних закладів для отримання тлумачень/висновку фахівця, в службових цілях;

+ створити робочу групу, яка може складатися з представників адміністративних органів і приватного сектора;

+ в деяких випадках діяти як консультант в судовому процесі в Конституційному Суді Грузії;

➤ Адміністративні органи повинні надавати допомогу Бізнес-Омбудсмену у процесі його діяльності та наданні інформації/документів, які він потребує для здійснення своїх повноважень.

➤ Бізнес-Омбудсмен повинен тримати інформацію конфіденційною, яку він отримав в ході виконання свої повноважень.

➤ Передача інформації/документів Бізнес-Омбудсмену не підлягає оплаті.

➤ У рамках свої повноважень Омбудсмен може:

- видавати індивідуальні правові акти;
- укладати договори з адміністративними органами, фізичними та юридичними особами;
- запрошувати фахівців на термін, необхідний для виконання робіт на підставі договору;
- здійснювати інші повноваження, передбачені законодавчими та підзаконними актами Грузії.

➤ Бізнес-Омбудсмен має право подати запит до відповідних адміністративних органів на підставі заяв зацікавлених сторін; вжити заходів, передбачених законодавством Грузії, якщо він прагне захистити права і законні інтереси осіб, що займаються підприємницькою діяльністю.

Бізнес-Омбудсмен повинен підготувати публічний **щорічний звіт** про здійснену діяльність. Щорічний звіт повинен включати інформацію стосовно заяв, розглянутих Бізнес-Омбудсменом, в цілях захисту прав та законних інтересів осіб, та інформацію стосовно виявлених недоліків в законодавстві та практиці, підготовлених рекомендацій та думок, а також висвітлити загальні тенденції в галузі захисту права та законних інтересів осіб адміністративними органами, і заходи, які повинні бути вжиті.

Бізнес-Омбудсмен представляє на розгляд щорічну доповідь **Уряду Грузії, Бюджетному та фінансовому комітету, комітету економічного сектору та економічної політики парламенту Грузії**, протягом 3 місяців після закінчення календарного року.

Діяльність Бізнес-Омбудсмена фінансується з державного бюджету Грузії.

Беручи до уваги опрацьований матеріал за даною темою, можна стверджувати, що функціонування інституції Бізнес-Омбудсмена не є поширеною урядовою практикою.

*Інформацію підготували
Світлана Беловол, Валентина Головань,
інтерни Програми стажування у Верховній Раді України 2015-2016 рр.*